

Приоритети, възможности и предизвикателства пред съвременната статистика

Думите са сила, но числата са категоричност. Ако искаме да разберем едно общество, нека не го питаме какво мисли за себе си. Нека погледнем числата. Те не умеят да лицемерничат. Не се усмихват учтиво, не премълчават неудобното. Просто заявяват безкомпромисно истината.

В свят, който обича да говори за свобода и равенство, статистиката е онова огледало, в което като че ли не ни се иска да се погледнем. Казваме, че жените и мъжете са равни. Казваме, че всеки човек има възможност да избира своя път. Но ако това е така, защо числата понякога разказват друга история? Може би защото равенството не се измерва само с думите, които произнасяме. То се измерва с времето, което имаме. С възможностите, които получаваме. С гласовете, които се чуват. Със сигурността, с която се прибираме у дома. И именно тук започва истинската сила на статистиката.

На пръв поглед тя е само съвкупност от проценти, графики и таблици. Но статистиката далеч не е просто число. Зад всяко число стои човек. Зад всеки процент има нечий живот, нечий избор, нечия пропусната възможност. Затова статистиката не просто измерва света – тя ни помага да разберем какъв свят сме създали.

Един от най-ценните ресурси в живота ни е времето. Всички получаваме едно и също денонощие. Двадесет и четири часа. Нито повече, нито по-малко. Но очевидно не всички разполагаме с тях по един и същи начин. Според данни на ООН Жени в България жените посвещават около 18,5% от времето си на неплатен труд по грижи и домакинска работа, докато при мъжете този дял е около 9,2%. На хартия това са просто някакви проценти. В живота обаче зад тях стоят приготвени вечери, изпрани дрехи, почистени домове, грижа за деца и възрастни хора. Стоят часове, които не влизат в трудова биография и за които никой не получава заплата. А времето не може да бъде спестено. Не можем да го приберем в чекмедже и да го използваме утре. Не можем да го върнем, когато осъзнаем колко много сме дали от него. И тогава дори един процент престава да бъде просто процент. Той се превръща във въпрос:

Наистина ли имаме равни възможности, ако разполагаме неравно с най-ценния си ресурс – времето?

Другото лице на проблема виждаме там, където се вземат решенията за обществото – в политиката и управлението. Според актуалните данни на IPU и ООН Жени от 2026 г. жените заемат едва 22,4% от министерските постове в света, а дялът им в националните парламенти е 27,5%. В България в настоящия парламент жените са 57 от общо 240 депутати – 23,8%. Разбира се, равенството не означава, че половината места трябва механично да бъдат дадени на жени, а другата половина – на мъже. Равенството означава друго: полът да не бъде граница пред човека.

Но когато почти половината от човечеството продължава да бъде недостатъчно представена там, където се определя посоката на обществото, няма как да не се запитаме: чии идеи определят бъдещето? Чии гласове са достатъчно силни, за да бъдат чути? И кои все още остават в периферията? Статистиката не ни дава готов отговор. Тя ни дава нещо друго – правото да зададем въпроса.

А когато погледнем не само към парламентите, но и към управленските позиции в България, картината отново ни кара да се замислим. По данни на Националния статистически

институт към края на 2024 г. жените заемат 37,2% от всички ръководни длъжности, но при законодателната власт делът им е едва 23,3%. Това означава, че дори когато жените присъстват активно в професионалния живот, пътят до местата, на които се вземат най-важните решения, все още не е еднакво широк. И тук статистиката ни показва не просто разлика между два пола. Тя показва разлика във възможността да влияеш върху света около себе си.

Понякога обаче числата не просто питат. Понякога те предупреждават. Домашното насилие е един от тези случаи. Според данни на Европейския институт за равенство между половете през 2022 г. 82% от регистрираните от полицията жертви на домашно насилие в България са жени – 451 от общо 550 регистрирани жертви. Когато го прочетем като число, то е статистика. Когато си представим 451 човешки съдби, то вече е болка. Зад тези 451 случая стоят страхове, мълчание, домове, в които думата „сигурност“ може да е изгубила значението си. Стоят хора, които са се страхували да кажат истината. И хора, които може би са чакали някой да ги чуе. Тук статистиката вече не е огледало. Тя е камбана. Камбана, която ни предупреждава, че равенството не може да бъде красиво изречение в закон, реч или училищен урок. То трябва да бъде преживяно. Да означава сигурност. Свобода. Право на избор. Право да бъдеш човек, преди да бъдеш определен като жена или мъж.

Ако обаче статистиката ни показва пукнатините, тя може да ни покаже и възможността за промяна. И това е една от най-важните причини да имаме нужда от нея. Защото без статистика много неравенства остават невидими. Не можем да променим онова, което отказваме да видим. Не можем да измерим напредъка, ако не знаем откъде сме тръгнали. Не можем да разберем дали едно общество става по-справедливо, ако нямаме смелостта да сравняваме вчерашните числа с днешните. Затова статистиката не трябва да бъде възприемана като присъда. Тя е посока. Тя ни показва къде сме били, къде се намираме и колко още имаме да извървим. Показва ни невидимото. Разкрива неравенствата. Изважда проблемите от сянката. И най-вече – дава ни възможност да проверим дали думите ни за справедливост наистина се превръщат в действия. Но числата сами по себе си не могат да променят нищо. Те не могат да изтрият насилието. Не могат да върнат изгубеното време. Не могат да дадат глас на онзи, който не е бил чул. Могат обаче да ни събудят.

А какво ще направим след това, вече не е въпрос на статистика. Това е наш избор. Затова, когато следващия път видим процент, нека не виждаме просто число. Нека да се опитаме да видим човека зад него. Жената, която е дала от времето си. Човека, който не е получил възможност. Онзи, който е мълчал от страх. И детето, което тепърва ще изгради своята представа за справедливост. Защото статистиката може да брои хората. Но само ние можем да им дадем значение. И може би най-важният въпрос пред съвременната статистика не е колко сме постигнали, а какви хора искаме да бъдем зад числата.